ЕТНОДИЗАЙН У КОНТЕКСТІ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

КНИГА ЧЕТВЕРТА

Полтава
2026

УДК 7.012:392(=161.2)
Е 88

Рекомендовано до друку
Вченою радою Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г.Короленка
Протокол № 7 від 28.01.2026 р.

Рецензенти:
Борисова Т. М. – *кандидат педагогічних наук, професор;*

Курач М. С. – *доктор педагогічних наук, професор*

Руденченко А. А. – *доктор педагогічних наук, професор*

Редакційна колегія:

Гриньова М. В. – *головний редактор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор педагогічних наук, професор;*

Антонович Є.А. – *заступник головного редактора, завідувач кафедри етнодизайну, графіки і реклами Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, професор;*

Срібна Ю. А. – *кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;*

Титаренко В. П. – *доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;*

Цина А.Ю. – *доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;*

ISBN 978-617-8797-11-9

Етнодизайн у контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції. Кн. 4 : зб. наук. праць / редкол. : гол. ред. **М.В. Гриньова,** упоряд. і відп. ред. **Є. А. Антонович, Ю. А. Срібна** та ін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2026. 490 с.

У збірнику опубліковано наукові статті, в яких розкрито теоретико-методологічні засади розвитку етнодизайну в контексті відродження української національної ідентичності та європейської інтеграції.

Розраховано на науковців, докторантів, аспірантів, магістрантів, викладачів і студентів закладів вищої освіти.

ISBN 978-617-8797-11-9

© Гриньова М.В., Антонович Є.А., та ін., 2026

ЕТНОДИЗАЙН: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

УДК 745/749(477.53)

Юлія Срібна, Валентина Титаренко
(Полтава, Україна)

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО ПОЛТАВЩИНИ У КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙ ТА СУЧАСНОСТІ ВІДОМИХ МИСТКИНЬ

Анотація. У статті подана характеристика основного виду декоративно-прикладної творчості – вишивки; показана художньо- творча діяльність відомих сподвижниць вишивального мистецтва Полтавщини; характеристика їх робіт; а також сучасних майстринь вишивкарства; наведені літературні джерела у яких показаний їх художньо-творчий доробок; схарактеризована нематеріальна культурна спадщина вишивального ремесла.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, відомі подвижниці вишивки, сучасні зразки вишивок, нематеріальна культурна спадщина Полтавщини та України

Одним із найважливіших завдань, які постають перед закладами загальної середньої та вищої освіти є відродження та популяризація українського декоративно-прикладного мистецтва та художньо-естетичного виховання здобувачів середньої та вищої освіти. Воно сприяє формуванню у молодого покоління почуття прекрасного, уміння цінувати твори народного декоративно-прикладного мистецтва, пам'ятки історії, естетичні смаки, красу рідного краю, природи [1]. Майже всі види традиційної творчості, які з давніх-давен побутують на території України – гончарство , художня обробка деревини, шкіри, кістки, рогу, ткацтво, вишивка, бісероплетіння, писанкарство спонукають особистість до вивчення першоджерел національної культури та нематеріальної культурної спадщини [8].

У X ст. німецький письменник Теофіл у трактаті «Про різні ремесла» ставив на одне з перших місць у Європі мистецтво Русі; візантійський поет Іоан Піцесцес (XII ст.) оспівував майстерність різьб'яра, порівнюючи його з легендарним Дедалом. Плано Карпіні із великим захопленням змальовував роботу майстра Косьми, який вирізьбив із слонової кістки трон, прикрасивши його золотом і коштовним камінням.

У 1982р. вперше на Всесвітній конференції у Мексиці з політики в галузі культури було обговорено питання про «нематеріальну культурну спадщину», а в 2003 році це було юридично зафіксовано у Концепції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини. Нематеріальна культурна спадщина-це традиції, які створені громадами, групами чи окремими носіями, форми показу, навички, інструменти, предмети, що передаються із покоління у покоління та постійно відтворюється людьми.

26 квітня 2024р. до інвентаря нематеріальної культурної спадщини включено більше 90 елементів. Це Косівська кераміка, Кролівецьке переборне ткацтво, Опішнянська кераміка, Петриківський розпис. У 2017р. була внесена технологія вишивки «білим по білому» селища Решетилівка Полтавської обласної області, а також Борщівська народна вишивка, яка побутує у селах Тернопільської та Івано-Франківської області, а також технологія вишивки жіночої сорочки на Гадяччині Миргородського району Полтавської області.

Усе це свідчить про велику зацікавленість вишивкарством у нашій країні, області, а також необхідності збереження цього найпоширенішого виду українського рукомисла [3].

Оршанський Леонід (Дрогобич, Україна)
ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 62

Козирод Ольга (Полтава, Україна)
ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ З ТЕХНІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 67

Пазинюк Марія (Полтава, Україна)
«КНИЖКА-РОЗМАЛЬОВКА В ДИЗАЙНЕРСЬКОМУ ПРОЕКТІ ЯК ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ І ФАНТАЗІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»..... 71

Пастир Іван (Ізмаїл, Україна)
ХУДОЖНІ ЗДІБНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ..... 75

Ковальчук Василь, Титаренко Валентина (Полтава, Україна)
ЦИФРОВІЗАЦІЯ МУЗЕЙНИХ ЕКСПОНАТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОКУЛЬТУРИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ..... 82

Дядюх-Богатько Наталія (Львів Україна)
КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АВТОРСТВА У ВІЗУАЛЬНІЙ РЕКЛАМІ..... 84

Волошин Любов (Львів Україна)
ДО ІСТОРІЇ ПРАЦІ ОЛЕКСИ НОВАКІВСЬКОГО НАД ОБРАЗОМ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО..... 90

Сташук Олександр (Рівне, Україна)
АКАДЕМІЧНИЙ РИСУНОК: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 96

Толошняк Олександр (Вижниця, Україна)
ТРАНСФОРМАЦІЯ ТВОРЧИХ ПРАКТИК В АРТ-ОСВІТІ: РОЛЬ ІМЕРСИВНИХ І ГЕНЕРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОГНІТИВНОМУ РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ..... 101

Вережак Ганна (с. Яблуниця, Україна)
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА БАЗІ ПРИВАТНОГО МУЗЕЮ ПИСАНКАРСТВА ГАННИ ВЕРЕЖАК..... 106

Титаренко Валерій (Полтава, Україна)
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 119

Коляденко Ніна, Фесенюк Наталія (Київ, Україна)
ВИКОРИСТАННЯ МИСТЕЦТВА ПИСАНКАРСТВА В АРТТЕРАПІЇ..... 121

Титаренко Ольга (Полтава, Україна)
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗАСОБАМИ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ..... 126

Чемерис Ганна, Рашевська Анна (Запоріжжя, Україна)
ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕТНОДИЗАЙНУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ..... 129

Луковська Ольга (Львів, Україна)
ЛЬВІВСЬКИЙ ПАЛАЦ МИСТЕЦТВ – МІСЦЕ, ДЕ ПЛЕКАЄТЬСЯ КУЛЬТУРА..... 134

Бутенко Володимир (Херсон, Україна)
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА..... 138

Бутенко Володимир, Наталія Бутенко (Херсон, Україна)
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ..... 140

Кудлач Володимир (Одеса, Україна)
ЕДУАРДС-ПЕДАГОГ..... 145

Овчаренко Людмила (смт. Опішня, Україна)
ІВАН ЗАРЕЦЬКИЙ ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМОЛОГІЇ..... 154

Одрехівський Роман (Львів, Україна)
ЕТНОДИЗАЙН У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ СЕСТЕР ОЛЕНИ ТА ОЛЬГИ КУЛЬЧИЦЬКИХ..... 165

Гнатюк Михайло (Івано-Франківськ, Україна)
НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО ПОКУТТЯ: ТВОРЧІСТЬ ПАРАСКИ ХОМИ..... 168

ЕТНОДИЗАЙН: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Середа Ірина, Кісіль Оксана (Гадяч, Україна)
УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОМИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ В ХУДОЖНІЙ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЗАСЛУЖЕНОГО МАЙСТРА НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНИ ГРИГОРІЯ КИСІЛЯ..... 172

Шишигін Євген (Київ, Україна)
ЕТНОКУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ БУДЖАКУ, ВОЛИНІ ТА ПОДІЛЛЯ У ТВОРЧОСТІ АМВРОСІЯ ЖДАХИ..... 177

Дмитренко Віта (Полтава, Україна)
РОЛЬ МУЗЕЇВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.... 180

Прищенко Світлана (Київ, Україна)
СТИЛЬ У ДИЗАЙНІ: ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТА ЕТНОДИЗАЙНЕРСЬКІ ВИМІРИ... 182

Тименко Володимир (Київ, Україна)
НАЦІОНАЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДИЗАЙН І ОСВІТА З ЕТНОДИЗАЙНУ: СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ..... 187

УДК 378.147:7.012-051

Леонід Оршанський
(Дрогобич, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто дизайн як феномен культури, що формує суспільство в цілому й людину зокрема, та як вид творчої професійної діяльності. Виділено низку особливостей, що визначають роль і становище дизайну в сучасному соціокультурному просторі. Розглянуто феномен «проєктна культура» як особливий тип дизайнерського мислення та вид проєктно-перетворювальної діяльності. Проєктну культуру дизайнера визначено як професійно значущу якість особистості, що містить систему ціннісних орієнтацій, художньо-проєктних знань, умінь, компетентностей, здібностей, досвіду й індивідуально-творчої спрямованості на творчу проєктно-перетворювальну діяльність. Представлено узагальнену модель професійної підготовки майбутніх дизайнерів, що ґрунтується на принципах формування проєктної культури, та визначені основні педагогічні умови її реалізації.

Ключові слова: дизайн, філософія культури, проєктна культура, проєктно-перетворювальна діяльність, модель, педагогічні умови.

Вступна частина. Стратегічна спрямованість вітчизняної вищої дизайн-освіти на підготовку творчо мислячого фахівця дозволяє багатьом дослідникам проголошувати проєктну культуру як головну сучасну освітню парадигму. Проєктна культура дизайнера досліджується в теорії і методології дизайну (О. Генісаретський, В. Даниленко, М. Каган, С. Кожуховська, Ю. Легенький, С. Прищенко, В. Сидоренко, М. Яковлєв й ін.). Проблеми формування проєктної культури студентів засобами художньо-проєктних дисциплін знайшли відображення у наукових працях Є. Антоновича, В. Прусака, А. Руденченко, В. Томашевського, О. Фурси, С. Чирчика та ін. Низка досліджень присвячена проблемі вдосконалення структури та змісту, форм і методів формування візуальної, графічної, пластичної, художньо-естетичної культури (Л. Бабенко, Л. Ейвас, В. Малина, М. Резніченко, І. Черкесова, О. Шевнюк, Р. Яців та ін.), які закладають підґрунтя проєктної культури майбутнього дизайнера. Однак аналіз наукової літератури показав, що проблема формування проєктної культури майбутнього дизайнера є недостатньо вивченою з погляду моделювання й організації цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Осмислення дизайну як феномена культури, що формує суспільство в цілому й людину зокрема, є важливим сучасним завданням. Суспільство лише нещодавно почало усвідомлювати реальний вплив масової культури взагалі та дизайну зокрема на людину та її майбутнє. Тому дизайн треба розглядати, з одного боку, як засіб гармонійної трансформації довкілля, а з іншого – як універсальний інструмент цих змін із усіма притаманними йому художньо-образними і функціональними можливостями.

У цьому контексті головним завданням з погляду філософії культури є осмислення дизайну як виду творчої професійної діяльності, що певним чином формує особистість і суспільство. Дійсно, вплив дизайну на особистість часто відбувається в неявній, неусвідомленій споживачем формі. З філософського погляду дизайн, безсумнівно, має розглядатися як засіб перетворення навколишнього світу, а художньо-проєктна діяльність дизайнера – як «універсальний інструмент загострення або умиротворення соціальної напруги». Отже, важливим завданням осмислення дизайну як культурного феномена, стає аналіз того, як він реалізовувався в процесі еволюції від виникнення масового виробництва до формування сучасних постмодерних систем і концепцій. Звідси, в парадигмі постіндустріальної культури важливим є виявлення суперечності між масовим та елітарним, центральним і периферійним, національним й інтернаціональним, а також пошук балансу між функціональністю та соціальним значенням дизайну.

Для розкриття сутності дизайну як феномена культури і як одного з видів творчої професійної діяльності передовсім важливо окреслити декілька напрямів осмислення його значення для сучасного суспільства. Перший напрям репрезентує дизайн як деструктивну діяльність, що впливає на свідомість суспільства та людини. Цей напрям пов'язаний з відомими постатями в галузі філософії, яскравими представниками Франкфуртської критичної школи Т. Адорно, Г. Маркузе, М. Хоркхаймер та ін. Розглядаючи «індустрію культури» в єдності з потребою її вироблення, вони визначали дизайн як діяльність, що знаходиться між технологією та мистецтвом, при цьому продукти дизайну поступово втрачають творче, мистецьке значення у масовому виробництві. Зокрема, Г. Маркузе зазначав, що дизайн як вид творчої діяльності, котрий має гармонійно організовувати соціально-суспільне життя людини, насправді не може «... ні змінити це життя, ні навіть адекватно його представляти». Т. Адорно стверджує, що об'єкт дизайну, як раціональний факт, відокремлює себе від емпіричної реальності, тобто не розв'язує всіх проблем суспільства, а іноді й навіть створює ці проблеми [1]. Інша група філософів (Т. Кун, К. Поппер, Е. Тоффлер й ін.) уважають дизайн, з одного боку, природним результатом розвитку «надіндустріальної інформаційної цивілізації», позитивних змін в соціальній практиці сучасного світу, продуктом культурного поступу людини, а з протилежного – невід'ємною складовою науково-технічного прогресу, його авангардом [2].

Аналіз наукових праць дозволив виділити низку особливостей, що визначають роль і становище дизайну в сучасному соціокультурному просторі.

По-перше, завдяки розвитку науки, техніки та технологій, предметний світ людини відрізняється такою різноманітністю форм і функцій, що повністю задовольняє матеріальні потреби людини. Ці потреби задовольняються на найвищому рівні, іншими словами, товарів виробляється та споживається в надлишку. Таке розмаїття дає людині максимальну матеріальну наповненість буття й усуває необхідність пошуку шляхів розв'язання проблем, пов'язаних із формуванням предметно-просторового середовища. Крім цього, висока якість промислових зразків і систематична зміна образів викликає збільшення споживання товарів і послуг, тим самим провокуючи все нові й нові зміни.

По-друге, сучасний дизайнер, володіючи здатністю аналізувати швидкі зміни, що відбуваються в науці, техніці, культурі може інтегрувати знання та прогнозувати майбутні потреби людини. Цей тип проєктування називається перспективним і дає можливість як визначити проблему майбутнього, так і спроєктувати способи розв'язання цієї проблеми.

По-третє, проєктуються не лише нові продукти, покликані покращити життя людини та суспільства, а створюються ситуації, при яких споживачеві пропонуються і продаються міфічні потреби, котрі заповнюють духовний простір людини несуттєвими ціннісними установками, формують смакові ілюзії.

По-четверте, окремі дизайнери створюють так звані авторські серії об'єктів, де промисловий зразок випускається малим тиражем для колекціонування або виставкового експонування. Деякі продукти дизайну, виконані на високому художньому і технічному рівнях, претендують на статус творів мистецтва, однак при цьому залишаються доступними невеликій кількості споживачів. Якість цих товарів часто досягає високого рівня, і це впливає на формування ціни й особливої потреби в такому продукті. Цю думку висловив Т. Мальдонадо, стверджуючи, що сучасному суспільству недостатньо трансформувати твори мистецтва в товар, воно хоче, щоб товар став твором мистецтва [цит. за **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Звідси, з погляду філософії культури, сучасному дизайну «набридло» перетворювати звичний світ речей, йому необхідно створювати й осягати нові простори, тим самим демонструючи і позиціонуючи себе як головного стратега процесу виживання людства. У цьому контексті Г. Лола зазначає: «У постмодерністському дискурсі дизайн міг би розцінюватися як культурна стратегія, призначення якої – виключити нудьгу,

котра з наростанням відтворюється в цивілізаціях, що вступили в епоху втоми від самих себе». Нині дизайн завдяки своїй мобільності й активності вносить кардинальні зміни в життя сучасного суспільства, адаптуючи предметний світ до реальних проблем людства.

Філософське осмислення дизайну дозволяє стверджувати, що він є важливим інструментом не лише формування предметно-просторового середовища людини, а й проєктування культури суспільства, який через «красу і користь» здатний нівелювати суспільні суперечності та знижувати соціальну напругу. Закладені ще в XX ст. теоретичні ідеї про існування прямого і зворотного зв'язку між предметним світом людини та змістом його свідомості, про те, що позитивні трансформації предметного і візуального середовища здатні облагородити духовне самопочуття суспільства, як і раніше залишаються надзвичайно актуальними для аналізу дизайну як складного феномена культури.

Отже, дизайн не лише репрезентує промислові зразки, а й є матеріальним втіленням культурних ідей сучасного суспільства й водночас проєктувальником майбутніх потреб людини, адже «... безпосередньо проєктує річ, товар, а опосередковано – людину та суспільство. І саме проєктування людини, його вигляду, способу життя є його дійсною, усвідомленою або неусвідомленою метою».

Існує думка, що дизайн як вид творчої діяльності існує з моменту виникнення діяльності людини. Так, відомий чеський дизайнер В. Папанек в книзі «Дизайн для реального світу» зазначає, що всі люди є дизайнерами, бо «все, що ми робимо, практично завжди – дизайн, адже проєктувати властиво людині в будь-який його діяльності. Планувати свої дії відповідно до поставленої мети становить сутність дизайну». Сьогодні необмежені можливості нових технологій, передовсім цифрових, які володіють високим потенціалом для реалізації найнесподіваніших ідей, фантазій, оригінальних образів, вимагають від людини високого рівня сформованості проєктної культури.

Проєктна культура в широкому сенсі бере початок у системі гуманістичних поглядів, які визнають людину як самоцінну особистість. Спочатку вона складається в Італії у середині XIV ст. як широке вивчення громадської думки, включаючи філософію, філологію, літературу і мистецтво, які заклали підґрунтя нової свідомості епохи Відродження. Архітектори, скульптори та художники перестали вважатися ремісниками, їх твори оцінювалися і порівнювалися, що призвело до підвищення значущості відображення життєвих реалій в мистецтві. У реалістичних, переконливо мальовничих формах художники активно використовували різні прийоми пластичного моделювання, незважаючи на канонічні вимоги. Їхнім творам була властива множинність просторів, ціннісна заповненість, цілісність, зв'язаність, дискретність тощо. Саме у всіх цих ознаках творів середньовічних митців закладена притаманна їм проєктність.

У науковий обіг термін «проєктна культура» увійшов в 70-і рр. XX ст. під впливом історико-культурного підходу до дослідження проблем дизайну. З'явилася низка публікацій (В. Розін, К. Кантор та ін.), в яких цим терміном позначалася сукупність норм і засобів, котрі утворюють професійну культуру проєктної діяльності. Розвиток цього поняття та глибоке розроблення теорії проєктної культури було здійснене О. Генісаретським, В. Сидоренком та ін. Зокрема, В. Сидоренко зазначав, що завдяки образному підходу до проєктування середовища різні реалії дизайну організовуються у внутрішню єдність проєктної культури, відображаючи сутність середовищного проєктування як культурно комунікативного акту. У статті «Проєктна культура та концептуалізм» О. Генісаретський у проєктній культурі виокремлює екологічну, концептуальну та аксіологічну складові, тісно взаємопов'язані між собою.

Звісно, у проєктній культурі ключова роль належить людині, митцю, дизайнеру. Адже, на думку М. Кагана, проєктна культура – це «культура мислення, культура почуттів, культура спілкування. І все це зливається в культурі художньої майстерності. Та обставина, що у всіх пластах культури художньо-творча діяльність має інтегративний,

синтетичний характер, ставить мистецтво на особливе місце в культурі товариства об'єктів, розглядається як невід'ємна складова всіх науково-дослідних, проєктних, конструкторських, технологічних робіт, що становлять в цілому єдину проєктну культуру».

Такий підхід, на наш погляд, є визначальним для дизайнерської діяльності як складової єдиного комплексного проєктування, що відповідає за образ і форму об'єктів дизайну. При цьому головними в проєктній культурі стають дві лінії розвитку: одна пов'язана з художнім конструюванням різних об'єктів навколишнього середовища, інша – з їх включенням у контекст культури, екології, цінностей тощо. У цьому випадку не лише фізичний комфорт, а й саме існування людини стає одночасно формою духовного буття, в якому найважливіше значення набувають ціннісні орієнтації, емоції, фізична і психічна безпека, комунікативність тощо. Таке трактування проєктної культури підкреслює динамічність її розвитку в просторі та часі.

На сучасному етапі розвитку суспільства проєктна культура реалізується, з одного боку, як особливий тип мислення, а з іншого – як вид проєктно-перетворювальної діяльності людини. Досягнення особистістю високого рівня проєктної культури не лише забезпечує готовність до проєктування предметно-просторового середовища, а й створює ґрунт для продуктивної професійної діяльності у галузі дизайну. Отже, проєктна культура – це професійно значуща якість дизайнера, що містить ціннісне ставлення до художньо-проєктної діяльності, володіння проєктними знаннями, вміннями, компетентностями, досвідом на індивідуально-творчому рівні, прагнення до естетичного перетворення навколишньої дійсності й удосконалення своїх проєктних здібностей.

Отже, проєктна культура дизайнера – професійно значуща якість особистості, містить систему ціннісних орієнтацій, художньо-проєктних знань, умінь, компетентностей, здібностей, досвіду й індивідуально-творчої спрямованості на творчу проєктно-перетворювальну діяльність. Проєктна культура нами розглядається як сукупність матеріальних і духовних цінностей (аксіологічний компонент), знань етапів і стадій проєктного процесу (технологічний компонент), творчих якостей та здібностей особистості (особистісний компонент).

При цьому, аксіологічний компонент проєктної культури включає систему цінностей, що регулюють професійну діяльність, і виконує функцію засвоєння загальнозначущих і професійних цінностей (функціональність, конструктивність, естетичність) та є освітнім орієнтиром у процесі формування світоглядних позицій, ідеалів, норм, смаків. Технологічний компонент проєктної культури містить сукупність знань з технологій художнього проєктування, навички моделювання і макетування, практичний досвід реалізації дизайн-ідей та становить основу дизайнерської діяльності. Він виконує роль функції перетворення дійсності на основі проєкту з урахуванням соціально-економічних, художньо-естетичних й інших принципів. Особистісний компонент є внутрішнім чинником розвитку проєктної культури дизайнера, що дозволяє оволодіти професійним дизайнерським світоглядом, мисленням проєктними образами, проєктними знаннями, принципами і методами дизайн-діяльності. Він відображає спрямованість особистості на реалізацію потенцій в художньо-проєктній творчості, активізує процес пізнання закономірностей проєктування і формоутворення в процесі навчально-професійної діяльності, підвищує інтерес до художньо-проєктних дисциплін тощо.

Ключовим, на наш погляд, є професійний дизайнерський світогляд, який, будучи важливим елементом проєктної культури, визначає якість підготовки майбутнього дизайнера. Цей світогляд ґрунтується на усвідомленні дизайну як засобу формування способу життя, методу виховання естетичного смаку, знаряддя турботи про здоров'я, комфорт людини і захист природного довкілля, інструменту творення гармонійного навколишнього середовища.

Теоретичний аналіз дозволяє представити узагальнену модель професійної підготовки майбутніх дизайнерів, що ґрунтується на принципах формування проєктної культури. Ця модель містить такі складові: 1) проєктно-культурні якості особистості; 2) професійний дизайнерський світогляд; 3) майстерність – вміння формулювати проєкт-ідею (дизайн-концепцію), на цій основі виконувати проєкт-ескіз (дизайн-проєкт), який реалізовувати у проєкт-результаті (дизайн-продукті).

Результат реалізації цієї моделі спрямований на професійну підготовку майбутнього дизайнера, який: 1) здатний формулювати цілі, ідеальний образ дизайн-об'єкту; 2) гармонійно поєднує художню та інженерно-технічну підготовку; 3) володіє навичками колективної роботи; 4) швидко адаптується в умовах технологічного виробництва; 5) вміє прогнозувати та передбачати; 6) у проєктуванні дотримується принципів естетичної гармонії та збереження екологічної цілісності навколишнього середовища; 7) використовує методи наукового аналізу, досліджує потреби, виявляє перспективні тенденції; 5) володіє багатою інформаційною базою та цифровими технологіями; 6) вміє проєктувати й організовувати свою професійну діяльність; 7) демонструє інтегративні здібності митця, інженера, еколога та ін.; 8) має широкий професійний дизайнерський світогляд.

Основними педагогічними умовами реалізації цієї моделі визначені такі: 1) прилучення майбутнього дизайнера до цінностей проєктної культури через формування інтересу до навчально-проєктної діяльності, потребу в засвоєнні фахових знань, умінь, способів художньо-проєктної діяльності на індивідуально-творчому рівні; 2) орієнтація теорії і практики навчання на культурологічний, діяльнісний, особистісно орієнтований, технологічний, компетентнісний підходи в процесі професійної підготовки майбутнього дизайнера; 3) співтворчість педагога і студента у процесі створення дизайн-об'єкту, їх посилена й продуктивна взаємодія, в якій педагог посідає роль модератора, що дидактично і психологічно вміло скеровує навчально-проєктну діяльність у потрібне русло.

Висновки. Процес формування проєктної культури майбутнього дизайнера – складний безперервний і взаємно узгоджений рух двох суб'єктів освітнього процесу, що визначається активністю, сприйнятливістю і гнучкістю студента, з одного боку, та професіоналізмом, досвідом, креативністю і мобільністю викладача, з іншого. При цьому навчально-проєктна діяльність студента спрямована на розширення професійного дизайнерського світогляду, розвиток творчих здібностей, образного мислення і просторової уяви, формування вмінь конструювати та виражати свої ідеї в вигляді проєкту, представляти кінцевий результат у готовому продукті.

Отже, формування проєктної культури майбутнього дизайнера здійснюється в процесі творчої навчально-проєктної діяльності, в якій наслідком використання сучасних можливостей проєктування в освітньому процесі є, по-перше, підвищення якості професійної дизайн-освіти; по-друге, зміна особистісного ставлення до професійно орієнтований дисциплін і безпосередньо до процесу проєктування; по-третє, використання студентами принципів проєктної культури та методів художнього проєктування в навчанні і практичній діяльності; по-четверте, розширення професійної дизайнерського світогляду, розвиток особистісних якостей і досягнення високого рівня проєктної майстерності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адорно Т. Теорія естетики / пер. с нім. П.Таращука. Київ: Основи, 2002. 518 с.
2. Кун Т. Структура наукових революцій / пер. з англ. О. Васильєвої. Київ: Port-Royal, 2001. 228 с.
3. Тоффлер Е. Третя хвиля / пер. з англ. А. Євси; за ред. В. Шовкуна. Київ : Вид. дім «Всесвіт», 2000. 480 с.

УДК 379.821-053.5:62]:7.012

Ольга Козирод
(Полтава, Україна)

ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ З ТЕХНІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядаються аспекти вивчення основ дизайну у змісті роботи гуртка технічного моделювання науково-технічного напряму закладу позашкільної освіти. Визначено види, особливості дизайн-діяльності учнів у ході організації освітнього процесу. Обґрунтовано провідну роль та функції дизайн-освіти у системі оволодіння учнями основами політехнічних знань. Проаналізовано мотиваційний чинник, результативність, прикладну значимість художньо-конструкторської, проєктної праці учнів у формуванні компетентностей особистості засобами технічного моделювання.

Ключові слова: освітній процес закладу позашкільної освіти, гурток технічного моделювання, дизайн-діяльність, творчий розвиток особистості.

Дизайн сьогодні вважають феноменом сучасної культури, яка стала невід'ємною складовою багатьох галузей світових знань: освіти, науки, виробництва. Він є характерною рисою інноваційних технологічних досягнень, глобальних прогресивних явищ оточуючого середовища людини взагалі. Таким рівнем затребуваності актуалізовані дослідження та наукові розвідки педагогів, мистецтвознавців, психологів, викладачів вищих навчальних закладів України і Світу. Питання історії розвитку вітчизняної дизайн-освіти розкриті у працях О. Боднара[1], О. Бойчука[2], В. Даниленка [3], Г. Земпера, Є. Лазарєва, А. Луначарського, С. Мигаля, В. Сидоренка[4], П. Чубинського та ін.

Тлумачення поняття дизайну як одного з видів діяльності людини у своїх наукових пошуках відобразили Н. Вальков, В. Глазичев, Н. Глухих [5], О. Голіков, Є. Зенкевич, Л. Кулєєва, Т. Малдонадо [1], С. Михайлов, І. Савенко, Ю. Соловйов, Т. Шевчук [2].

Незважаючи на потужний науковий доробок з дослідження питань дизайну вітчизняної освітньої галузі проблема вивчення дизайн-діяльності дітей у ході освітнього процесу закладів позашкільної освіти залишається малодослідженою.

Метою написання статті є обґрунтування сутності, видів дизайн-діяльності, виокремлення її ролі і функцій у змісті освітнього процесу гурткової роботи з початкового технічного моделювання закладу позашкільної освіти.

У науковій літературі XIX – початку XX ст. сьогоденній дефініції поняття «дизайн» співвіднесені терміни: «художнє конструювання», «художнє проєктування», «промислове мистецтво», «технічна естетика», «художня праця», «етнодизайн» [1, 2, 6].

Відповідно у сучасному світі поняття «дизайн» не однозначне, має чималу кількість відтінків. Для уточнення його сутності застосування у сфері гурткової роботи закладу позашкільної освіти актуальним вважаємо трактування В. Даниленко, що називає дизайн – видом діяльності, який пов'язаний з проєктуванням предметного світу з метою формування гармонійного предметного середовища, яке задовольняє потреби людини [3, С. 49].

А. Дмитрук вважає дизайн видом творчої діяльності з художнього конструювання (проєктування) промислових виробів відповідно до законів краси і функціональності [2].

Автори навчальних програм і підручників «Трудове навчання: основи дизайну» для учнів основної школи В. Вдовченко, В. Тименко розглядають дизайн-діяльність як ефективний засіб діагностики, виявлення і підтримки наукової, технічної і художньої обдарованості учнів [7, с. 2].

У своїй дисертаційній роботі Савенко І. розробив зміст і методику профільного навчання учнів основам графічного дизайну. У дослідженні вченого схарактеризовано